

Oudgriekse literatuur: Byzantijnse teksten voor het secundair onderwijs

Didactica Classica Gandensia (DCG – UGent)

www.dcg.ugent.be

1. Procopius, *Anekdotia*

Uit de 6e eeuw, de tijd van Justinianus.

Een zeer partijdig geschiedwerk over de regering van Justinianus, maar evenzeer een "schandaalkroniek", met smeüige roddels en vlijmscherpe kritiek. Het Grieks is sterk classicizerend, in navolging van Thucydides, en dus niet gemakkelijk.

Griekse tekst ondermeer in de Loeb-reeks: Dewing, E. (ed.), *Procopius. Secret History*. Loeb Classical Library 290 (Cambridge, Mass., Harvard University Press: 2014 (repr.)).

Nederlandse vertaling: H. van Dolen (vert.), *Verzwegen verhalen : een schandaalkroniek uit Byzantium* (Amsterdam : Athenaeum-Polak & Van Gennepe, 2005).

2. Diverse heiligenlevens

Uit 5e tot 9e eeuw; herschreven in de late 10e eeuw door Symeon Metaphrastes. Deze selectie bevat heiligenlevens die een uitgesproken "romanesk" karakter hebben. Het Grieks is "opgekuist" in deze herschrijving, dus doorgaans vergelijkbaar met klassiek Grieks.

Julie Van Pelt heeft over dit genre ook een workshop voor scholen ontwikkeld, zie <https://www.dcg.ugent.be/lesmateriaal/>.

Griekse tekst en Engelse vertaling: S. Papaioannou (trans.), *Christian novels from the Menologion of Symeon Metaphrastes* (Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 2017), Dumbarton Oaks medieval library, DOML 45.

Nog meer origineel bronnenmateriaal (inclusief Griekse teksten, vertalingen en toelichting) vind je via: <https://www.klascement.net/downloadbaar-lesmateriaal/115045/griekse-hagiografie-gedeelde-map/>.

3. Christophoros van Mytilene, *Verscheidene verzen* en Ioannes Mauropous, *Verscheidene verzen*

Twee dichters uit de 11e eeuw met een zeer verscheiden poëziesamenvatting (epigrammen, satire, lof- en spotdichten, enz.). Vooral Christophoros' gedichten bevatten ook levendige beschrijvingen van het toenmalige Constantinopel. Het Grieks is typische Byzantijnse poëtische *koine*: doorgaans klassiek, maar sterk vereenvoudigd en met enkele vernieuwende elementen in syntaxis en vocabularium.

Griekse tekst en Engelse vertaling: Bernard, F., & Livanos, C. (trans). *The Poems of Christopher of Mytilene and John Mauropous* (Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 2018), Dumbarton Oaks medieval library, DOML 50.

4. Michaël Psellos, *Chronographia*

Een kroniek van het Byzantijnse hof in de 11e eeuw, en tegelijkertijd een analyse van de neergang van het Byzantijnse rijk, door een bevoorrechte ooggetuige. Geschreven in middeleeuws geleerd Grieks: classiciserend, maar met vernieuwende elementen.

Engelse vertaling (niet foutloos): Sewter, E. R. A. (trans.). *Fourteen Byzantine rulers. The Chronographia of Michael Psellos* (New York, Penguin Books: 1966).

Griekse tekst (met Duitse vertaling): Reinsch, D. R. (ed. and trans.). *Michaelis Pselli Chronographia*. 2 vols (Berlin/Boston: De Gruyter, 2014).

5. Konstantinos Manasses, *Verskroniek* (12e eeuw)

Een middeleeuwse bestseller uit de 12e eeuw. Een heel apart (en voor ons onherkenbare) kijk op de wereldgeschiedenis; eigenlijk eerder een romaneske aaneenschakeling van liefdesepisodes en andere intriges, met levendige natuurbeschrijvingen in het inleidende scheppingsverhaal. Het Grieks is een unieke poëtische mengeling van alle poëtische registers van het Grieks: van Homerisch tot volks twaalfde-eeuws.

Engelse vertaling: Yuretich, L. (trans). *The chronicle of Constantine Manasses* (Liverpool: Liverpool University Press, 2020).

Griekse tekst: Lampsides, O. (ed.), *Constantini Manassis breviarium chronicum* (Athene, 1996).

6. Boekepigrammen

Dit is een heel eigen genre, namelijk gedichten die in manuscripten worden toegevoegd als een soort colofon of "achterflaptekst". We hebben hier in UGent onze eigen database van dit genre, namelijk www.dbbe.ugent.be. Vaak zijn het gebeden van de scribenten, of wenken voor de lezer.

In de les kan dit gecombineerd worden met het ontcijferen van het manuscript zelf (zie afbeeldingen in de links hieronder). Voor vertalingen en een meer opgekuiste versie van het Grieks, klik door naar de gerelateerde "types". Medewerkers hebben hier ook een eigen workshop voor scholen voor ontwikkeld, zie <https://www.dcg.ugent.be/lesmateriaal/>.

Een greep uit het materiaal:

- een labyrintvers, zie <https://dbbe.ugent.be/occurrences/20158>
(de juiste vertaling is trouwens: "wanneer je prachtige/heldere/duidelijke dingen ziet, beschouw ook de dingen die niet prachtig/helder/duidelijk zijn" - een opdracht die de lezer van het vers vervult door het te ontcijferen)
- een kalligrafisch gedicht: <https://dbbe.ugent.be/occurrences/17269>
- een lofzang op David en tegelijk een gebed van de scribent (langer gedicht, en iets moeilijker schrift: <https://dbbe.ugent.be/occurrences/17092>)
- epigrammen bij de Prometheus van Aeschylus, met Nederlandse vertaling: <https://dbbe.ugent.be/bookchapters/29480>

7. Digenes Akrites

Een middeleeuws "epos", neergeschreven in de 12e eeuw, dat ook veel weg heeft van een roman of een heiligenleven. Hoofdfiguur is een krijger uit de grensstreken van Byzantium en een vaag gedefinieerd oosters moslimrijk. Het gedicht is gekend in twee nogal uiteenlopende versies: één (de Grottaferrata-versie) in een Grieks dicht bij de poëtische Byzantijnse *koine*, en dus doorgaans herkenbaar voor classici, en een ander (Escorial-versie) in een register dat veel dichter bij het volkse Grieks staat.

Griekse tekst en Engelse vertaling: Jeffreys, E., *Digenis Akritis: the Grottaferrata and Escorial versions* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).

Griekse tekst en Nederlandse vertaling: Willem Aerts, *Diyenis Akritis. Een Byzantijns liefdesepos* (Groningen: Ta Grammata, 2016) = tekst en (beetje archaïsche) vertaling van de Grottaferrata-versie.